

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ БЕЗРОБІТНИХ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті проаналізовано досвід з організації і впровадження дистанційного навчання безробітних в систему професійної підготовки. Визначено організаційні, педагогічні умови щодо розробки й впровадження дистанційних навчальних курсів з робітничих професій у центрах професійної освіти державної служби зайнятості. Охарактеризовано етапи створення дистанційного навчального курсу для підготовки безробітних.

Ключові слова: безробітні, дистанційне навчання, інформаційно-педагогічне середовище, професійна підготовка, умови.

Постановка проблеми, її зв'язок з важливими завданнями. Інформатизація й технологізація суспільства пов'язана з підвищенням впливу інформаційно-комунікативних технологій на організацію навчального процесу в системі професійної освіти дорослих. Інформатизація професійної освіти має забезпечити функціонування особистості в умовах сучасного інформаційного простору і, перш за все, зорієнтувати професійну підготовку безробітних на впровадження в навчальний процес нових інноваційних технологій навчання.

Як зазначено С. Ніколаєнко, до основних організаційно-педагогічних умов, що забезпечують систему управління інноваційним розвитком національної освіти України, віднесено інформатизацію системи післядипломної освіти, підготовки і підвищення кваліфікації персоналу та технологізацію процесу професійної підготовки в закладах освіти [4]. У зв'язку з цим, вважаємо, що для забезпечення системи управління інноваційним розвитком професійної освіти, слід впровадити інформатизацію і технологізацію навчального процесу в систему професійного навчання, підготовки та підвищення кваліфікації безробітних.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми, виокремлення невирішених її частин. Особливої актуальності набуває проблема використання сучасних дистанційних технологій у процесі професійної підготовки безробітних. Сучасна професійна підготовка контингенту служби зайнятості здійснюється в умовах глобальних трансформацій на ринку праці в Україні. На жаль, малодослідженими лишаються проблеми впровадження дистанційного навчання в систему освіти дорослих. Для подолання цієї проблеми потрібно виявляти прогресивні тенденції зарубіжного й вітчизняного досвіду з активного застосування інноваційних технологій в навчальний процес професійної

підготовки.

Теоретичні і практичні аспекти дистанційного навчання, впровадження його ідей у педагогічну практику здійснили О. Андрєєв [1], А. Хуторський [6], В. Кухаренко [3].

Теоретичний аналіз вітчизняних досліджень і публікацій В. Бикова, М. Жалдака, А. Іванніков, М. Кадемій, Л. Смульсон та інших, свідчить, що на сучасному етапі діяльності служби зайнятості значна увага приділяється проблемі впровадження комп'ютерних технологій в навчальний процес, використанню інформаційних технологій в професійній освіті [2]. Серед сучасних наукових праць, слід відмітити дисертаційне дослідження В. Осадчого, в якому науковець розробив та теоретично обґрунтував форми і методи професійного навчання засобами мережі Інтернет. Перевагами використання дистанційного навчання у процесі професійного навчання, як зазначено В. В. Осадчим, є: "інтерактивний режим отримання максимально об'єктивних відомостей про індивідуальні характеристики особистості; вільне отримання інформації про працевлаштування; можливість самооцінки професійно-значущих особистісних якостей щодо подальшої професійної діяльності; швидкий доступ до методичних матеріалів..." [5, с.9].

Проте проблеми організації системи дистанційної освіти такого контингенту як безробітні, а також створення для цього спеціалізованих навчальних технологій лишаються малодослідженими. Ці питання є надзвичайно актуальними й набувають особливо значення щодо підвищення конкурентоспроможності безробітних на ринку праці.

Формулювання мети статті. Метою статті є визначення та обґрунтування організаційно-педагогічних умов впровадження дистанційного навчання безробітних в систему професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Врахування потреб ринку праці щодо конкретних професій, нових вимог до кваліфікації працівників забезпечує впровадження в систему професійної підготовки безробітних і фахівців інформаційних технологій навчання. В умовах розвитку інформаційних технологій як провідного ресурсу інформаційного суспільства особливого значення набуває перехід до нової форми отримання професійної освіти – дистанційної. Це передбачає доцільність розробки, обґрунтування і експериментальної перевірки технології професійного навчання осіб засобами дистанційних форм і методів.

Для можливості удосконалення освітньої та професійної підготовки безробітних відповідно до потреб економіки, якісного та оперативного

задоволення потреб роботодавців службою зайнятості постійно проводиться аналіз попиту та пропозиції робочої сили та моніторинг перспективної потреби підприємств в спеціалістах для можливості підготовки необхідних фахівців на перспективу. Так, за даними базових центрів зайнятості, постійним попитом у роботодавців користуються робітничі професії. Формування професійно-мобільних, кваліфікованих робітничих кадрів – це основна мета служби зайнятості в організації професійного навчання незайнятого населення.

Дистанційна освіта безробітних – це система, в якій існує взаємодія необхідних елементів: безробітний з його освітніми потребами, змістовний компонент навчання, система моніторингу та управління дистанційним навчальним процесом і комунікативного компонента. Змістовний компонент включає в себе базовий навчально-методичний комплекс з програмою, навчальним посібником, системою завдань і контролю. Комунікативний компонент містить організаційні і методичні складові. Ці складові підпорядковані основній меті – забезпеченню навчання слухачів на відстані. До організаційних ми відносимо професійні колективи, що забезпечують організацію й впровадження процесу навчання (автори, методисти, викладачі, програмісти, системні адміністратори тощо). Методична складова характеризує необхідне науково-методичне забезпечення дистанційного навчання

Л. Смульсон доведено, що сучасне дистанційне навчання має "інтегрувати психолого-педагогічні, педагогічні, інформаційні та телекомунікаційні технології, відповідати рівню їх розробки та можливостям ефективної взаємодії у створенні дистанційного навчального середовища (інколи його ще називають віртуальним)" [2, с. 6]. Враховуємо думку автора, що дистанційне навчання містить елементи освітніх і соціальних технологій і є інноваційною технологією навчання дорослих. Дистанційне навчання сприятиме вирішенню соціального завдання сьогодення – забезпечення можливостей здобуття професійної освіти будь-якого кваліфікаційного рівня особистістю незалежно від віку, індивідуально-психологічних особливостей, стану здоров'я і матеріального забезпечення.

Освітні можливості мережі Інтернет та напрями їх використання для розвитку дистанційної освіти дорослих дозволяють здійснювати оперативне передавання і отримання будь-якої звукової, відео, текстової, графічної інформації на відстані; зберігання, редагування, обробку та подання інформації через різні джерела; реалізацію інтерактивності за допомогою мультимедійних технологій і оперативного зворотного зв'язку. Впровадження технологій дистанційного навчання у практику професійної підготовки безробітних є одним

із шляхів підвищення ефективності, індивідуалізації та інтенсифікації процесу професійного навчання за умов їх комплексного та доцільного використання.

Інформаційне навчальне середовище професійної підготовки безробітних розуміємо як освітньо-професійний простір, в якому, відповідно до загально-предметних і професійно орієнтованих установок, будуються і функціонують соціально-педагогічні та організаційно-дидактичні процеси, що гарантовано забезпечують розвиток таких особливостей у формуванні особистості безробітного як соціальна активність, професійна орієнтація в сучасних умовах ринку праці, конкурентоспроможність, володіння інформаційними технологіями. Особистісно-професійна підготовка спрямована на формування у безробітних здатності свідомо обирати варіанти професійного розвитку, на вирішення професійних проблемних ситуацій як прикладного, так і теоретичного характеру, на формування готовності отримувати професійні знання в інформаційному просторі й приймати відповідальні рішення щодо шляхів підвищення професійної компетентності.

На нашу думку, необхідними для організації професійної підготовки безробітних з використанням дистанційного навчання, є вибір оптимальної моделі дистанційного навчання, вибір ефективної організаційної структури такого виду навчання, визначення потреби в кваліфікованих кадрах, вибір партнерів, створення продуктивних взаємин з різними соціальними групами безробітних.

Вважаємо, що дистанційне навчання містить елементи освітніх і соціальних технологій і є інноваційною технологією навчання дорослих. Дистанційне навчання сприятиме вирішенню соціального завдання сьогодення – забезпечення можливостей здобуття професійної освіти будь-якого кваліфікаційного рівня особистістю незалежно від віку, індивідуально-психологічних особливостей, стану здоров'я і матеріального забезпечення.

Етапи розробки дистанційного навчального курсу для підготовки безробітних побудовані нами в такій послідовності:

- 1) перший етап – аналіз психолого-педагогічної літератури, робочих технологічних платформ для створення курсів дистанційного навчання, аналіз існуючих матеріалів для впровадження дистанційних програм;
- 2) другий етап – розробка проекту дистанційного курсу за окремою навчальною дисципліною;
- 3) третій етап – впровадження дистанційного курсу в групах "дистанційної дії";

4) четвертий етап – це формалізація виявлених закономірностей і характеристик, опис процесу і результату впровадження дистанційного курсу в системі професійної підготовки безробітних.

Дистанційний курс проектується за принципами інтерактивної діяльності, яка включає спільну роботу, активне навчання, критичну рефлексію. Програмний матеріал курсу побудований з урахуванням андрагогічного, компетентнісного і особистісно-орієнтованого підходів.

Структура дистанційного курсу повинна бути побудована з урахуванням проектних технологій. Всі електронні блоки мають модульну структуру. Навчальний курс складається з 2-4 модулів (згідно із структурою навчальних планів з підготовки робітників). Навчальний модуль включає:

1. Лекційний матеріал (містить текстовий "файл" з гіперсилками і мультимедійним супроводом).
2. Мотиваційний матеріал (містить інтерактивні блоки, відеоматеріали прикладів, додатковий матеріал).
3. Інтерактивний тест on-line, з обмеженням за часом, для самоперевірки засвоєння теоретичного матеріалу.
4. Практичне заняття, яке орієнтоване на закріплення отриманих знань і їх використання у виробничій, побутовій і соціальній сферах життєдіяльності особистості.
5. Після кожного змістовного модуля слухач виконує тематичний тест, що охоплює матеріал модуля. Вирішення тесту відбувається в режимі off-line, а введення відповідей – у режимі on-line. Після того, автоматично, слухач отримує свій рівень (за своїми результатами) і доступ до еталонного рішення.
6. Кожен теоретичний навчальний модуль завершується письмовою атестаційною роботою, яку можна переслати кураторові-тьютору вкладеним файлом або звичайною поштою.

Таким чином, типовий навчальний дистанційний курс має лекції, практичні заняття; тести для самоконтролю; тематичні тести, атестаційні роботи. В основі створення і супроводу дистанційного курсу лежить система побудови соціально-педагогічного середовища. Дане середовище дозволяє створювати закінчені лекційно-практичні курси, оснащені мультимедійними засобами.

Досвід створення курсів у системі дистанційного навчання показує, що, перш за все, для успішного навчання безробітних в такому форматі необхідно враховувати такі вимоги: дистанційний курс має бути динамічною навчальною системою; необхідно постійно підтримувати мотиваційну спрямованість безробітних, через підтримку інтересу до професійного навчання; керованість

процесу інтерактивного навчання.

Реалізація цих вимог потребує використання різноманітних елементів з дистанційних технологій навчання, об'єднані нами у такі групи, як:

1. Лекційні заняття: відеоматеріали, інтернет-довідники, еталонні моделі, мультимедійні тексти, презентації;
2. Практичні завдання: творчі та практичні завдання, форуми, чати, мотиваційний відеоматеріал та ігри;
3. Тестові завдання: тест-тренінг, інтерактивний тест самоконтролю, діагностичний тест, тематичний тест, письмові атестаційні роботи.

Проаналізуємо досвід впровадження дистанційного навчання безробітних в базових Центрах професійної освіти державної служби зайнятості (ЦПТО ДСЗ). Напрямами розвитку ЦПТО ДСЗ є забезпечення якісної професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації безробітних з метою підвищення їх конкурентоспроможності на регіональному ринку праці, працевлаштування за фахом та подальшого закріплення слухачів центрів зайнятості на робочих місцях підприємств, організацій, установ або започаткування ними власної справи. Рівненський, Харківський, Дніпропетровський ЦПТО ДСЗ мають найсучаснішу матеріально-технічну базу. Всі кабінети центрів обладнані мультимедійними комплексами, комп'ютерами, які підключені до локальної мережі та мережі Internet, що дає можливість викладачам запроваджувати в навчальний процес інформаційно-комунікаційні технології. Кабінет-лабораторія "Інформаційних технологій та Web-дизайну" у Дніпропетровському ЦПТО ДСЗ оснащений інтерактивною дошкою, в наявності є веб-камери для використання програмного продукту Skype в навчальному процесі для проведення дистанційних занять та конференцій у режимі он-лайн.

Посилена увага до якісної професійної підготовки безробітних вимагає від центрів професійно-технічної освіти якісного складу педагогічних працівників, що володіють технологіями дистанційного навчання. Наявність в навчальному закладі якісного кадрового складу дає можливість запровадження нових форм та методів навчання безробітних, впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в навчально-виробничий процес. Отже, кадровий потенціал системи професійної підготовки безробітних є першою організаційною умовою впровадження дистанційного навчання такої категорії як безробітні.

Під час формування матеріально-технічної бази навчальних закладів з професійної підготовки безробітних передбачено встановлення комп'ютерних тренажерів, що будуть сприяти розвитку практичних навичок, використання інтерактивних систем (тестових завдань) для аналізу якості засвоєних

безробітними знань, вмінь та навичок. Відзначимо, що застосування мультимедійних засобів та технологій дозволить проводити навчання за схемою, в якій поєднання традиційних і дистанційних форм організації навчального процесу для контингенту безробітних дає якість передачі та засвоєння знань. Другою організаційною умовою впровадження дистанційного навчання безробітних є матеріально-технічне забезпечення навчальних закладів системи професійної підготовки.

Проблемною науково-дослідною лабораторією Інституту підвищення кадрів державної служби зайнятості України з метою організації та впровадження дистанційного навчання безробітних в систему професійної підготовки у 2013-2014 роках було проведено наступні заходи: у 2013 році – тематичний короткотерміновий семінар директорів та заступників директорів з навчально-виробничої роботи центрів професійно-технічної освіти державної служби зайнятості на тему "Удосконалення організації професійного навчання безробітних та забезпечення навчально-виробничого процесу в ЦПТО ДСЗ"; у 2014 році – міжрегіональний "круглий стіл" в режимі on-line на тему "Стан і тенденції розвитку дистанційного професійного навчання безробітних". Розглянуто такі питання як: 1) реалізація завдань Закону України "Про зайнятість населення" з питань організації профорієнтації та профнавчання; 2) стан та перспективи професійного навчання в ЦПТО ДСЗ; 3) сучасні технології навчання дорослих; 4) планування навчально-виробничого процесу в ПТНЗ та комплексно-методичне забезпечення професійної підготовки; 5) про результати емпіричного дослідження доцільності дистанційного навчання безробітних; 6) нормативне забезпечення дистанційного навчання в системі ДСЗУ; 7) вимоги до науково-методичного забезпечення впровадження дистанційного навчання безробітних.

У складі короткотермінового семінару директорів та заступників директорів з навчально-виробничої роботи центрів професійно-технічної освіти державної служби зайнятості фахівцями лабораторії було проведено тренінг з формування андрагогічної компетентності педагогічних працівників ЦПТО ДСЗ і проаналізовано теоретичні і практичні аспекти впровадження дистанційного навчання безробітних у зарубіжній і вітчизняній системах професійної підготовки безробітних.

За результатами проведених заходів узагальнено педагогічні умови впровадження дистанційного навчання безробітних, до яких віднесено: здійснення навчально-методичної підготовки викладачів і безробітних до формування готовності до використання дистанційного навчання в професійній підготовці; організація професійної підготовки безробітних на основі

інтегрованої структури виробничої діяльності; забезпечення ефективної стійкої педагогічної взаємодії суб'єктів дистанційного навчального процесу; запровадження інтеграційного підходу щодо вибору форм і методів навчання безробітних; створення ефективного інформаційно-освітнього середовища, яке надає можливості професійної самоосвіти для сучасних безробітних.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок з напрямку.

Таким чином, обґрунтовано організаційно-педагогічні умови впровадження дистанційного навчання безробітних в систему професійної підготовки. Організаційно-педагогічними умовами впровадження дистанційного навчання безробітних в систему професійної підготовки є матеріально-технічна забезпеченість навчальних закладів системи професійної підготовки обладнанням для проведення дистанційного навчання, наявність відповідного рівня науково-методичної компетентності кадрового потенціалу центрів професійної освіти, забезпечення ефективної стійкої педагогічної взаємодії суб'єктів дистанційного навчального процесу, створення ефективного інформаційно-освітнього середовища дистанційного навчання безробітних в системі професійної підготовки.

Подальшого дослідження потребують: проблеми управління якістю дистанційного навчання безробітних; теоретичні й методичні засади компетентнісного підходу до дистанційної освіти безробітних.

Література

1. Андреев А. А. Дидактические основы дистанционного обучения в высших учебных заведениях : дисс. на соискание уч. степени докт. пед. наук : 13.00.02 / А. А. Андреев. – М. : МЭСИ, 1999. – 289 с.
2. Дистанційне навчання: психологічні засади : монографія / [М.Л. Смульсон, Ю.І. Машбиць, М.І. Жалдак та ін.] ; за ред. М.Л. Смульсон. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2012. – 240 с.
3. Дистанційне навчання. Умови застосування : навч. посіб. / за ред. В. М. Кухаренка. – Харків : НТУ "ХП", "Торсінг", 2002. – 340 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://users.kpi.kharkov.ua/lre/bde/ukr/content.htm>.
4. Ніколаєнко С. М. Управління якістю вищої освіти : Теорія, аналіз і тенденції розвитку: монографія / С. М. Ніколаєнко. – К. : Київський нац. торг.-економ. ун-т, 2007. – 519 с.
5. Осадчий В.В. Педагогічні засади професійного консультування молоді засобами Інтернет: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 [Електронний ресурс] / В.В. Осадчий; Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М.Коцюбинського. – Вінниця, 2005. – 20 с.

6. Хуторской А. В. Концепция дистанционного образования / А. В. Хуторской. – 1998. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://users.kpi.kharkov.ua/lre/bde/dopol/russia/conzep.html>

Волярская Елена

ОРГАНИЗАЦИОННО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ВНЕДРЕНИЯ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ БЕЗРАБОТНЫХ В СИСТЕМЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ

В статье проведен анализ опыта внедрения дистанционного обучения безработных в системе центров профессионального образования государственной службы занятости. Определены организационные и педагогические условия разработки и реализации дистанционных курсов в системе профессиональной подготовки. Обоснованы этапы создания дистанционных курсов для обучения безработных.

Ключевые слова: безработные, дистанционное обучение, информационно-педагогическая среда, профессиональная подготовка, условия.

Olena Volyars'ka

ORGANIZATIONAL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS OF IMPLEMNTING DISTANCE LEARNING FOR UNEMPLOYED IN THE VOCATIONAL TRAINING SYSTEM

The article deals with the analysis of experience on implementing distance learning for unemployed in the system of state employment service professional training. Organizational and pedagogical conditions of the development and implementation of distance courses in the system of professional training are defined. Stages of creating distance courses for training the unemployed are grounded.

Keywords: unemployed, distance learning, information-educational environmen, professionalt training, conditions.